

Chùa Hương Ấp: Nơi khởi nguồn giấc mơ độc lập của vua Lý Nam Đế

ISSN: 2734-9195 09:30 21/07/2026

Nơi đây hứa hẹn sẽ trở thành một điểm đến văn hóa tâm linh, du lịch về nguồn trọng điểm của tỉnh Thái Nguyên, một không gian giáo dục truyền thống yêu nước trực quan và sinh động cho thế hệ trẻ hôm nay và mai sau.

Nằm bình yên giữa vùng đất Cổ Pháp xưa, sau thuộc xã Tiên Phong, thành phố Phổ Yên (cũ), nay là phường Vạn Xuân, tỉnh Thái Nguyên, **chùa Hương Ấp** (Vạn Xuân tự) không chỉ là một chốn danh lam u tịch mà còn là một "chứng nhân lịch sử" đặc biệt của dân tộc.

Nơi đây là mảnh đất thiêng đã ôm ấp tuổi thơ và nuôi dưỡng chí lớn của cậu bé Lý Bí, người sau này trở thành Đức vua Lý Nam Đế - vị hoàng đế đầu tiên của nước Nam, người khai sinh ra nhà nước Vạn Xuân độc lập.

Trải qua bao thăng trầm của thời gian, ngôi chùa cổ hôm nay đang vươn mình trong một diện mạo mới, trở thành biểu tượng cho lòng tự hào và đạo lý uống nước nhớ nguồn của thế hệ mai sau.

Mảnh đất linh thiêng và dấu ấn thuở thiếu thời của bậc tiền nhân

Theo các tài liệu cổ và kết quả nghiên cứu lịch sử, làng Cổ Pháp xưa thuộc châu Dã Năng, xứ Kinh Bắc - nay là phường Vạn Xuân, tỉnh Thái Nguyên - chính là nơi sinh thành và nuôi dưỡng chí lớn của Lý Bí. Nằm ở vị trí đặc địa ở phía Tây núi Chùa, hướng nhìn ra dòng ngòi Gạo, chùa Hương Ấp (Vạn Xuân tự) được dựng lên không chỉ là nơi thờ Phật, mà từ trong sâu thẳm mạch nguồn lịch sử, ngôi cổ tự này đã gắn liền với những chương đầu tiên trong cuộc đời vị hoàng đế đầu tiên của dân tộc.

(Ảnh: Internet)

Tương truyền, thuở thiếu thời, sau khi chịu nỗi đau mất cả cha lẫn mẹ (lên 5 tuổi thì cha mất, 2 năm sau mẹ cũng qua đời), cậu bé Lý Bí giàu lòng nhân ái và thông minh đã được Pháp Tổ thiền sư đón về nuôi dưỡng. Tại chính ngôi chùa Hương Ấp này, trong suốt 4 năm rèn cặp đầu đời, "chú tiểu" Lý Bí đã được thể phát đi tu, ngày ngày tụng kinh niệm Phật, học chữ, rèn tâm và hấp thụ những tư tưởng nhân văn sâu sắc của Phật giáo. Chính tư tưởng nhập thế, thương dân yêu nước được nuôi dưỡng dưới mái thiền am Hương Ấp đã trở thành bệ đỡ vững chắc, đặt nền móng cho ý chí tự lập tự cường của ông sau này. Cho đến tận ngày nay, người dân vùng Giang Xá (Hoài Đức, Hà Nội) - nơi Lý Bí theo thầy về tu học giai đoạn sau - vẫn trân trọng gọi chùa Hương Ấp ở Phổ Yên bằng cái tên thiêng liêng: "Chốn tổ", nơi khởi nguồn cho hành trình xuất thế của Đức vua.

Không chỉ là nơi gửi gắm tuổi thơ, vùng đất quanh chùa Hương Ấp còn là "căn cứ lòng dân", nơi chứng kiến những bước đi đầu tiên của cuộc khởi nghĩa vĩ đại. Vào thế kỷ thứ VI, trước ách đô hộ tàn bạo của nhà Lương ở phương Bắc, Lý Bí đã từ quan, trở về quê hương Phổ Yên mưu cầu đại sự. Dựa vào uy tín cá nhân và sự ủng hộ của nhân dân quanh vùng, ông đã chọn không gian xung quanh chùa Hương Ấp và châu Dã Năng làm nơi lập đại bản doanh.

Các địa danh lịch sử quanh chùa còn tồn tại đến ngày nay như cánh đồng Tráng (nơi tập hợp nghĩa sĩ), bãi Quân Ngựa (nơi luyện tập binh mã), hay đồi Cao Vương... chính là những minh chứng sống động cho giai đoạn chuẩn bị lực lượng đầy gian khổ nhưng vô cùng hào hùng.

Từ bộ phóng vững chắc của quê hương Phổ Yên, mùa xuân năm Nhâm Tuất - 542, Lý Bí chính thức phát cờ khởi nghĩa, quét sạch quân đô hộ, để rồi đến năm Giáp Tý - 544, ông kiêu hãnh lên ngôi hoàng đế, đặt quốc hiệu là Vạn Xuân.

Lý Bí là vị hoàng đế đầu tiên của nước ta, lập một triều đình riêng khẳng định chủ quyền độc lập, bền vững muôn đời của dân tộc. Đây cũng là lần đầu tiên trong lịch sử nước ta, người Việt đã tự xây cho mình một cơ cấu nhà nước mới theo chế độ tập quyền trung ương. Ông còn cho đúc tiền đồng để tiêu dùng trong nước. Đây là tiền đồng đầu tiên của nước ta.

Sự nghiệp hiển hách ấy có một phần đóng góp thầm lặng nhưng vĩ đại từ mạch ngầm văn hóa và tinh thần yêu nước được nhen nhóm từ mái chùa cổ Hương Ấp.

Điểm tựa tâm linh và những "di sản sống" xuyên thế kỷ

Không chỉ mang tầm vóc của một căn cứ lịch sử, chùa Hương Ấp từ bao đời nay đã trở thành trung tâm sinh hoạt văn hóa tín ngưỡng, là điểm tựa tinh thần vững chãi của nhân dân vùng trung du bán sơn địa Phổ Yên. Trải qua biết bao biến thiên của thời cuộc, sự tàn phá của chiến tranh và quy luật khắc nghiệt của thời gian, ngôi cổ tự vẫn gìn giữ được một kho tàng di sản vật thể vô cùng quý giá. Chính những giá trị lịch sử và văn hóa này đã giúp chùa Hương Ấp cùng đền Mực vinh dự được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch chính thức xếp hạng là *Di tích Lịch sử cấp Quốc gia* vào năm 2014.

Sức sống bền bỉ của ngôi chùa không chỉ nằm trong sử sách mà hiện hữu sống động qua *24 cổ vật quý báu* có niên đại cách nay khoảng hai thế kỷ. Mỗi hiện vật tại đây giống như một mảnh ghép thời gian, phản ánh nét tinh hoa nghệ thuật tạo hình và đời sống tâm linh của các thế hệ đi trước.

Hệ thống bia đá cổ: Những văn bia bằng đá xanh nguyên khối mộc mạc, dù nét chữ đã nhuốm màu rêu phong nhưng vẫn lưu lại danh tính của các bậc tiền nhân, ghi nhận công đức đóng góp xây dựng và bảo vệ tôn nghiêm nơi cửa Phật.

Hệ thống tượng Phật: Được chế tác tinh xảo bởi bàn tay khéo léo của các nghệ nhân xưa, những pho tượng Phật mang nét mặt bao dung, thư thái, toát lên từ tinh thần từ bi hỷ xả, che chở cho xóm làng qua giông bão.

Những cổ vật bình dị khác: Từ chiếc bình vôi cổ cho đến những đồ thờ tự tại gian nhà Tổ đều mang đậm hơi thở văn hóa thuần Việt, chứng kiến mạch nguồn

tâm linh chưa bao giờ đứt gãy trên mảnh đất thang mộc này.

Giữa một vùng đất "Địa linh sinh nhân kiệt", những cổ vật này không đơn thuần là hiện vật bảo tàng, mà chúng là sợi dây tâm linh thiêng liêng kết nối quá khứ hào hùng với hiện tại. Chúng là câu hỏi trả lời vì sao trải qua hàng nghìn năm, bóng dáng vị Tiên đế khai quốc và tinh thần Vạn Xuân độc lập vẫn luôn tôn nghiêm, trầm mặc ngự trị trong lòng người dân xứ Trà.

Vươn mình trong tâm vóc mới và khát vọng bảo tồn di sản

Chùa Hương Ấp bước vào một chương mới đầy ấn tượng thông qua Dự án tu bổ và tôn tạo quy mô lớn. Được chính thức khởi công từ tháng 11 năm 2023, công trình trọng điểm này không chỉ là một kế hoạch xây dựng thuần túy, mà còn thể hiện ý chí đoàn kết và đạo lý "uống nước nhớ nguồn" sâu sắc của chính quyền, Giáo hội Phật giáo Việt Nam, cùng toàn thể nhân dân tỉnh Thái Nguyên nhằm tri ân Đức vua Lý Nam Đế.

Tâm vóc mới của ngôi cổ tự được khẳng định rõ nét qua quy hoạch không gian cảnh quan bề thế kết hợp với nguồn lực đầu tư mạnh mẽ:

Không gian quy hoạch khoáng đạt: Dự án sở hữu quy mô diện tích quy hoạch rộng lớn lên tới 5 héc-ta trong tổng thể vùng phụ cận di tích. Không gian này tạo nên một quần thể kiến trúc tâm linh hài hòa, mang đậm bản sắc văn hóa truyền thống Việt Nam.

Cơ cấu hạng mục đồng bộ, uy nghiêm: Diện mạo mới của di tích bao gồm các công trình trung tâm được tạo tác tinh xảo bằng vật liệu bền vững như Tam quan, Tam bảo, nhà Tổ, nhà Mẫu, lầu chuông - lầu trống. Đặc biệt, hạng mục Đền thờ Vua Lý Nam Đế cùng tả vu, hữu vu được xây dựng song song, tạo nên một hạt nhân văn hóa tâm linh kết nối chặt chẽ với di tích Đền Mục kế cận.

Nguồn vốn xã hội hóa mạnh mẽ: Rất nhiều các tổ chức, cá nhân đã phát tâm công đức cho dự án, số tiền lên đến trên 140 tỷ đồng.

Trải qua chặng đường thi công nghiêm túc, đến nay Dự án tu bổ chùa Hương Ấp đã cơ bản hoàn thiện các hạng mục cốt lõi. Các dáng mái đao cong vút, những hàng cột gỗ vững chãi tỏa sáng giữa mây trời, minh chứng cho một di sản đang hồi sinh mạnh mẽ.

Mạch nguồn Vạn Xuân trường tồn cùng thời gian

Nhìn lại chặng đường dài của lịch sử, chùa Hương Ấp (Vạn Xuân tự) không chỉ đơn thuần là ngôi cổ tự ẩn mình dưới bóng mát của vùng đất trung du Phổ Yên, mà đã trở thành một phần linh hồn của lịch sử dân tộc. Từ mái tranh vách đất nuôi dưỡng cậu bé Lý Bí thuở thiếu thời, cho đến dáng hình uy nghiêm, bề thế của một Quần thể di tích quốc gia ngày hôm nay, ngôi chùa là minh chứng hùng hồn cho sức sống mãnh liệt của dòng máu tự tôn, khát vọng độc lập tự cường chưa bao giờ tắt của người dân nước Việt.

Việc đầu tư, tôn tạo và phát huy giá trị lịch sử của chùa Hương Ấp cùng cụm di tích phụ cận trong giai đoạn hiện nay không chỉ là hành động tri ân sâu sắc đối với các bậc tiền nhân khai quốc, mà còn là một bước đi chiến lược nhằm giữ gìn "bản sắc" trong dòng chảy hội nhập. Nơi đây hứa hẹn sẽ trở thành một điểm đến văn hóa tâm linh, du lịch về nguồn trọng điểm của tỉnh Thái Nguyên, một không gian giáo dục truyền thống yêu nước trực quan và sinh động cho thế hệ trẻ hôm nay và mai sau.

Trải qua bao thăng trầm dâu bể, tiếng chuông chùa Hương Ấp vẫn tiếp tục ngân vang mãi, như nhắc nhở thế hệ hậu sinh về một thời khai quốc gian nan nhưng đầy kiêu hãnh. Mạch nguồn của quốc hiệu Vạn Xuân khởi phát từ mái chùa cổ năm xưa, vẫn đã, đang và sẽ tuôn chảy vững bền cùng thời gian.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**